

8 Квітня. Початок о годині 11.
Організація Центральної Ради.
Вибори до неї.

Програма організаційних зборів України для вироблення автономного статуту України:

- організація представництва на організаційних зборах;
- вибір Комітету для вироблення автономного статуту України;
- внесення і побажання що до цього статуту (вони мають подаватися тільки на письмі, за підписом не менше десяти присутніх делегатів, для пізнішого обмірковання комітетом).

Докладші відомості про місце зборів, порядок перевірки повноважень делегатів, кватир для приїзджих і т. п. будуть подані в українських часописах в найближчих днях.

Голова Ради **М. Грушевський**.
Секретарь **С. Веселовський**.

3 старого і нового.

Те що сталося, багатьом здається якимсь чудом, що прийшло невідомо звідки, невідомо як, несподівано, всупереч всім рахункам і „тверезим поглядам“. а одначе, перегорнувши по жовклі від часу картки нашого національного життя, ми знайдемо в них слова, які здаються невоєнним написанням,—так живі віддають вони, в поетичних стихах натхненого проповідця, основні риси того, що розгортається перед нами очима. Я розумію „Книгу биття українського народу“, агітаційний твір, написаний для Кирило Методіївського товариства Костомаровим сімдесят літ тому і призначений для поширення між людьми Росії й інших слов'янських народів. Він носить на собі виразний слід релігійного петизму і слов'янського романтизму, під впливами якого написаний. Але в сю окладку вставляє програмний революційний зміст, який далеко випередив свій час.

Написана на двох мовах, по українськи й по російськи, для розповсюдження серед людності не-української, ся „Книга биття“ досі не могла бути видана; надруковані були тільки виривки з російського тексту*)—і вони були сконфісковані. Видання її в повнім українським тексті тепер стає черговим завданням. Поки що—мілья виривки на відрізки.

Треба пояснити, що ідеалізуючи прикладом інших слов'янофілів патріархальне слов'янство в протиставлення елементів германському. „Книга“ вважає український народ найбільш чистим представником демократичної слов'янської стихії, не поквітленої сторонніми впливами, як у Польщі й Московщині, з котрими „Книга“ весь час переводить паралельно.

Кричали Поляки: у нас свобода і рівність, але вони натворили собі панів, і стерявся народ польський, попав простий народ в неволю найгіршу, яка була коли небудь на світі—без усякого закону пани вішали й побивали своїх невільників.

У Московщині—піднявся над усім царь московський, а піднявся він, клянучись Татарам і щувався погханові бисурменові, щоб помагав йому держати в невольній неволі християнський народ великоросійський. І стерявся народ великоросійський і впаў в ідопоклонство, назвав свого царя земним богом і все, що царь скаже, вважав добрим.

„Україна не любила ні царя ні пана, і втворювала у себе козацтво-братство, до якого кожний вступаючи був братом інших, хоч би був паном чи невільником—аби тільки був християнином.—І з дня в день росло козацтво і множилося, і скоро всі люди стали б козаками, себ-то вільними і рівними, і не було б над Україною ні царя, ні пана, крім Бога єдиного і за прикладом України те

*) В. Семеновський в „Руском Богототі“ 1911 р., кн. 6.

саме сталося б у Польщі, а потім і в інших слов'янських землях“.

Але польські пани, злякавшися, вжили всіх заходів, щоб положити между розвою козацтва. А царь московський, коли Україна пристала до Московщини і „об'єдналася з нею нероздільно“, але і не сумішно, так, як з часом об'єднуються між собою всі народи слов'янські (в слов'янській федерації)—він поділився з польськими панами Україною, видавши їм правобічні землі „на обдариження“.

Україна боролася проти цього. „Се була найважливіша і найславніша війна за свободу—ледве чи знайдеться в історії подібна їй,—а розділ України—се мерзене діло, яке тільки можна знати в історії“. Але не витримали України, і винищили козацтво в правобічних землях пани польські, а в лівобічних царь російські.

„І згинула Україна. Але се тільки так здається. Не згинула вона, бо не хотіла знати ні царя, ні пана, а хоч і був над нею царь, але чужий їй, і хоч були пани—але чужі, і хоч з української крові були ці виродки, але вони не поганяли своїми устами української мови, і не називали себе Українцями. А правдивий Українець, чи він був роду простого, чи п'яньського, він не повинен любити ні царя, ні пана, а повинен любити і пам'ятати одного Бога. Так було перше, так воно і тепер.

„І Слов'янина, хоч і терпіла і терпяти не вольно, сама не сотворила неволь,—бо царь і панство—це не слов'янського духу діло, а німецького і татарського. І правдивий Слов'янин не любить царя і пана, а любить і пам'ятає одного Бога. Так було перше, так воно і тепер.

„Україна лежить у могилі, але не змерла. Бо голос її до нахликає всю Слов'янинцю до свободи і братства, розійшовши по слов'янському світу. І відважася він, сей голос у Польщі, коли з травня (1791 року) ухвалили Поляки, щоб не було між ними панів, а були всі рівні в Річі-Посполитій,—а цього ж я хотіла Україна, ще 120 літ перед тим. Не пустили того і Польщі, розірвали Польщу, як перед тим розірвали Україну. Так і треба Польщі, бо не послушала вона своєї сестри України і запровадила її. Та не згине Польща, бо її розбурає Україна, що ала не пам'ятає і любить свою сестру, наче б і не було між ними нічого...

„Встане Україна в своїй могилі, і знову кляне до своїх братів Слов'ян. І не зістанеться ні царя, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сятельства, ні прероскодицельства, ні пана, ні боярина, ні мужика, ні холопа, ні в Великій Росії, ні в Польщі, ні на Україні, ні в Чехії, ні у Хорватії, ні у Сербії, ні у Болгарії. І стане Україна незалежною річчю-посполитою (республікою) в своїй слов'янській. Тоді скажуть всі народи, показуючи на те місце, де на карті буде намальована Україна: „От камінь, відкинутий будівничими—а він ліг основою всього“.

Сей натхнений пророчий стих, сей поетичний розмах політичної мислі—як бачите—дуже підходить до настрою винищеної хвилі. Він веде нас тісним духовим опорідненням з тими великим духом України з переди смісється літ. Ми наче чуємо в своїй руці руку наших дідів, їх удари серця передаються нам. Живіше ніж коли небудь ми відчуваємо живий зв'язок наш із Старою Україною, з історичною традицією її в усім благородним змаганням до вільності, до незалежності, до народолюбства, до свобідного і дружнього „спільного пожиття народів. Коли на великим зібранні Київським 19 Березня промовці говорили під Богданом, про те, що приклад російської революції, федеративної республіки російської потягне за собою й інші народи європейські і за федерацією „російською“ встане народова федерація європейська—в мой душі оживали старі мрії Кирило-Методіївців про всеєвропейську федерацію, братство народів, про наш старий Київ, як будучий центр, будучу столицю слов'янської федерації,—про те, як задвоєно знову дзвін на Святий Софій і представники народів слов'янських зсядуть

під нею на слов'янських соборах... „Вір мені, се буде, буде!“ кличе виведений Костомаровим ентузіаст слов'янофіл.

Так мріяли наші діди серед безпротвіної ночі страшного Миколайського режиму. Сі мрії повертають до нас уже в формі реальних проєктів, чергових завдань,—широкої автономії України, федеративної російської республіки, забезпечення прав народностей, які живуть на Україні, щоб утворити з ними дружні і солідарні відносини для добра краю і його народу. Се велике щастя для нас, що нам сі старі мрії доводяться реалізувати. Але се положення накладає і великі обов'язки.

Ми не можемо зіставитися мрійниками-поетами, ми мусимо перевести старі мрії на твердий язык реальної політичної роботи, не мріяти, а творити реальні відносини, норми і підстави життя економічного, культурного, політичного.

Се треба нам пам'ятати щодня, що години, щоб не змарнувати дорожнього моменту, який-може бути—і не повториться більше.

М. Грушевський.

Вічна пам'ять.

Серед радісних співів свободи, що могутньо хвилює розлягаються нині повсюду, дунуть і сумні мотиви: в серці народу, що святкує перемогу, живе щира подяка тим, хто поліг в боротьбі за волю—ім вічна пам'ять!

Так, вічна пам'ять ім, тим, хто дав нам свободу!

Та кожного разу, як в повітрі розвіється це повне почуття-слова, згадуються й інші люди, може далекі од нас часом, але такі близькі їй доріжці всім свідомим силам рідної землі.

Коли нас тисячі, коли ми достойні свободи, коли готові до роботи творчої, коли ми знаємо, чого ми хочемо, знаємо, яким шляхом нам іти—то це тому, що ми люди не вчорашнього дня, що ми виховувалися й росли віками, тому, що по-за нами довга праця покоління, подвиг і жертва великих і малих, знаних незаних героїв нашого минулого.

Коли б у нас не переривалася й серед мас нині історичних традицій, коли б завжди перед очима стояли трагічний, сторіжжя нашої старовини, коли б була написана історія нашого заслання, коли б ближче ми знали діла давньої нашої еміграції, життя і мрії українців на вигнанні,—то кожен з нас, схилившись чолом перед ними, хто загинув, щоб дати нам нині свободу, співачкою вічну пам'ять, маб-і завжди перед очима й величчя постаті нашої історії.

Сіль нашої землі, пророки рідного народу—ім вічна пам'ять: тим людям, що од творців гадяцького трактату, через Орлякову конституцію, через ідеї „Історії Руссов“, благородні мрії нашого масонства, зберегли аж до часів Кирило-Методіївського братства, яке кристалізувало думку по передніх поколіннях, демократичні ідеали, ідеї автономії й федералізму, ті ідеї, що їх так поширило й натхнене слово Кобзаря й політичні писання Драгоманова...

Та не тільки тому, що в нас були свої пророки, які все життя своє присвятили ні, те, щоб „заховати й примножити—мовлячи словами маніфесту Виговського до Європейських держав—для себе й потомства нашого за поміччю Божою збрюво здобуту і кровю стільки разів вернену свободу нашу“—зберегли ми в собі душу живу й творимо тепер з себе силу,—але й тому, що за ними пішли ісповідники їхньої віри, люди міцні духом, що не боялися ані смерті, ані кайданів, чи в'язниць, ані заслання чи поневіряння на чужині.

Тим мученикам нашого народу—вічна пам'ять!

І поруч з славнозвісними іменами тих, що стояли на чолі України, і подвигом життя довів свою вірність, рідному народові, як Виговський, Дорошенко, Нелюбич-Тукальський, Полуботко, Кальницький і інші, що за ними мукі заслання, каземати Марієнбургу чи Петропавлівського фортеці, келії солов'їнського монастиря,—поруч з ними повинні ми згадати й